

بدل اشتراف

پوسټه اجرتيله برابر

سنه لکي ۵۰ غروش

آتی آيلی ۳۰ »

.....

نسخه سی ۱ غروشه

سَمْعَهُمْ مَّا يَكُونُ لَكَ عِندَهُمْ
سِرًّا مَّا يَكُونُ لَكَ عِندَهُمْ
۱۳۰۷

اداره خانه و مطبعه سی

استانبولده باب عالی جاده -

سنده قریب کتبخانه سی

درج ایستلین اوراق اعاده

اولیاز .

باش محرری :

صالح زکی

يُنَجِّسُنِي كُنُوزُكَ نَسْرًا وَلَوْ نَفَعَنِي وَإِنِّي هَفِيتُكَ غَيْرَةً

آلمانيا مشاهير حكما سندن متوفا {وان - هاموج}

[ترجمه حالی كله جك نسخه ده]

مُنَادِي خَلَائِفَات

حوادث مدینه — مقاله مخصوصه : اسلاف کاتبی اسماعیل افندی [رحمة الله] که ترجمه حالى حقدرد بر مطالعه — کباب : طوب — طبيعيات — صاعقه‌نك تأثيراتى — جغرافيا : ماداغقار آلهسى — فصاع يتيه و صهي : طاووقرى او چقدن منع ايتك * البومينه لى كاغلرد بيدا اولان قايقرلى ازاله : متنوعه — ايلك پوسته بولنك انجادي * آسرقاده طبييك ايدن قاديرلر .

خواجه شمس الدين

لوندرده طبع ونشر اولوب دنيسانك اك مشهور غزته لوندن معدود اولان « تائيس » غزتهسى صاحبي (جون والتر) يتش يدي ياشينده اولديني حالده بوكره لوندرده وفات ايتشدر جون والتر ۱۷۸۸ سنه سنده ذكر اولنان غزتهني احداث ايدن والتر حقيدي اولوب اوتوز يدي سنه دن برى غزته نك امور اداره سنه نظارت ايتكده ايدى . جون والتر (اوقشورت) دارالفنوسنده اكمل تحصيل ايتش ۱۸۸۵ سنه سنده پارلمنتو اعضاقلنه تعين ايدلشدر . غزته سايه سنده بو كون نامى قطعات خسه جه معلوم اولديني كې اك برنجي زنگيلردن معدود ايدى . تائيس غزتهسى مطبعه و اداره سى لوندردنك اك جسيم بنالردن بريدر .

مَقَالَةُ الْخِصَصِ

اسلاف

كاتبى اسماعيل افندى [رحمة الله] ترجمه هاى حقدرد بر مطالعه

كاتبى اسماعيل افندى مرحومك تاريخ جودندن عبارتهسى عبارته سنه نقل اولنان ترجمه حالى كينلرده چيقان مجموعه ووقته لردن برنده منظور عاجزى اولدى . فاضل مشاراليه دخى داخل اولديني حالده بالجه اسلاف

كرامك آثار عليه لرني تقدير ايتك نه قدر حق شناسلاق عد اولنور ايسه بر مؤلفك ثمره سعي اولان اثرني ديكرينه عطف و اساد ايتك قدردن بر حقدردنق تصور اولنه ماز .

ايشته بو جله دن اوله رق اكثريا ارباب فن مياينده لوغارتميه دائر بحث آجلديني صروده « لوغارتميه حقيقه » مرحوم كاتبى اسماعيل افندى كشف ايتش اولسون ؟ » كې بر ظن حاصل اولديني دفعاتله ايشيلمش وحتى بوندن بر قاج سنه اول ترجمان حقيقت غزته نك بر مقاله سنده بو ظنك « كانه لى بر تركده رياضيات قديميه تطبيقاً لوغارتميه كشف ايدويردى » طر زنده بر حقيقت صورتى كسب ايتديكي مثلاً بوندن بر قاج هفته مقدم رساله مذكوره . نكده بوروايتى صحيح اولقى اوزره نقل ايلديكي كورلشدر .

اولا شوراسنى عرض ايليمك كه كرك بو رساله نك كرك ديكر ذواتك لوغارتميك كاشفته دائر بولوده حاصل ايلديكارى ظن و ياقين مشاهير مورخين عثمانيه و علمى اسلاميه دن اولنو جودت پاشا حضرت تليرك ۱۲۷۰ سنه سنده دولت ابد مدت عثمانيه نك ۱۸۸۸ سنه هجره سندين ۱۲۴۱ سنه هجره سنه دكين كذران ايدن وقوقاتى حاكي اولقى اوزره تحرير بيورمش اولدتلرى تاريخ كتابنده مرحوم كاتبى حقدردن موجود فقر آدين ميمت بولغقدردن . فى الحقيقه مورخ مشاراليه حضرت تلى تاريخلر نك دردنجى جلد نك ۲۱۰ نجى صفحه سنده دور سلطان حميد خان اولده بولنان مشاهير علمائى ذكر و تعداد بيورديارى صروده :

« اما كاتبى اسماعيل افندى خواجهاق بولنده نصب نفس اهتمام ايله يك چوق تاليفاته موفق اولمشدر كه جمله سى ارباب عيدينده معلوم و مقبولدر . ولادت (۱۱۴۳) تاريخنده اولوب ابا و اجدادى كاتبه قصبه سنده مفتى و مدرس اوله رق نشر علوم ايدك گلشدر ايكن پدى محمود افنديك وفاتنده كندوسى ماننده دريكتا آغوش مادرده يتيم قلمغه تحصيل علومه مبادرت ايدم . بوب بر كون اقرايه له سوقاقده جوز اوياركن پدريك اصدقاسندن

«مع هذا عصره خواجه سی برجات ایکن دخی فنون شده کسب شهرت و امتیاز ایدوب حتی اول عصره بر فرانسه لو مهندس لو غارتمه جدولی استانبوله کتوروب باب عالی به بالتقدیم قعی فندن اولدیفنی استفسار ایله بوفنی درسمعادتده بیلور کیمه اولماق صورتی اشعار ایتدیکنه مبنی اسماعیل افندیکن خانه سینه کوندردلده مهندس مرقوم خواجه افندیکن و دائرہ سنک پریشانلقه نظر آهیج برینسه قویهرق «فلان وقته قدر جوانی ایسترم» دیو عودت و ایام موعودنک اقتضاسند تکرار خواخه افندیکن خانه سینه عزیمت ایلدیکنده اسماعیل افندی جواب برینسه در حال تالیف ایشش اولدیفنی لو غارتمه رساله سی مهندس مرقوم بالا عطا حسن مقابله ایلشدر . رساله مذکور لسان ترکی اوزره سلیس و مفید اوله رق یازلش بر کوزل اثر اولوب ایکی مقاله نی شاملدر . اولیکی مقاله سی لو غارتمه جدولنک کیفیت انشا و ایجاد و لیکنجی مقاله سی جداول مذکورنک طرق اعمالی بیاسنددر .

«لو غارتمه جدولی اوروپاده علوم ریاضیه پک زیاده ایلر ولدکن صکره یقین و قنلده بولنش بر فن اولوب دور حمید خان اولده ایسه کتب حکمت افرنجیه هنوز درسمعادتده شایع و منتشر اولماش ایدوکندن حکمتیه اورپاده حصوله کلان ترقیاته اسماعیل افندی واقف دکل ایکن ریاضیات قدیمیه تطبیقاً بویه بر فن نوظهورک اساس وضعنه و کیفیت استماله دار در حال بویه بر کتساب تالیفنه اقتدارندن سالف الذکر فرانسه لو مهندس مرقوم مریدر .

بیورمشدر .

فقرات مسروده مألنه نظر آکلبوی مرحومک «لو غارتمه» نی ریاضیات قدیمیه تطبیقاً کشف ایلدیکی آکلاشیلور ایسه کندیسنک تالیف ایلدیکی «لو غارتمه» کتابسده بوکا دائر بر صراحت کوروله مکدهدر . مرحومک جمله مؤلفاسندن اولان و اعمال حسابیه ایله مسائل جبری نی جامع بولان «حساب کسورات» نامندکی دیگر بر کتابنک مقصد اولده لو غارتمه حقنده . لیکن

بری کوردکده «حیف سکا که ابا و اجدادک فضل و کلات ایله و صوف ایکن سن بویه سو قاندرده خائب و خاسر . لهو و لعب ایله مشغول اوله سین» دیمسندن کندوسنه زیاده عار لاحق اوله رق هان لعب طفولیتی ترک ایله تحصیل علومه حصر همت و بعده درسمعادتده کلدرک یسجی افندی و آیاقی کتبخانه [۱] کی نیجه فضلادن تعلم برله اتمام کلات انسانیه بدل مقدرت ایدوب (۱۱۷۷) تاریخنده مدرس اولمشدر .

«ایام حیاتی تحصیل و نشر علومه حصر ایدوب حتی کامل و مکمل اولدقدن صکره آیاقی کتبخانه نک سعادتخانه سنده بالکجه اوله رق مذاکره و مباحثه طرزنده محققانه و مدققانه مطول اوقومغه مبادرتله نصفنه قدر کیشلر ایسهده اتمام اوله مویوب قالمش اولدیفنه مبنی اسماعیل افندی بنطقدن «برهان» نام رساله مشهوره سی تالیف ایله خواجه مشارالیه عرض ایلدکده «پک اعلی اتحق مطولی اتمام ایشش اولدیکدها کوزل اولوردی» دیمش اولدیفنی و شاگردانی ایچنده اسماعیل افندیکن تفرد و امتیازی نی اعتراف ایتسیله برابر اسلاف مؤلفینک آثار نی تفهم و تظن داعیه سی ترک ایله هان چارچاق تالیف کتب و رسائل سوداسنه دوشدیک ایچون اعتراض ایلدیکی مرویدر . حال بوکه اول عصردن صکره علمای اعلام حضراتنه انقراض کلکله اگر اسماعیل افندیکن تالیفات و تحریاتی اولسه اول عصرک معلومانه مطلع اوله مزایدک دیمشدر و بر آرز آشاغیده :

«اما اسماعیل افندی [کلبوی] تالیفات کثیریه . وقتیلله ایقای نام ایلشدر . و اگر چه کندوسنک صیتی خواجه سنک شهرت و شانی باصدیروب وفاتی دخی خواجه سندن مقدم اولمغه خواجه سنک آرقسنه قالوبده عصرنده تفرد ایدمامش ایسهده تالیفات کثیره ایله قدرتی اعلان و درجه فضل و کفایت بیان اتمکله نظر اخلافده صیت و شهرتیه خواجه سینه غالب اولمشدر .

[۱] آیاقی کتبخانه دنگاه معزوف اولان ذت عصر جدخان اولده کلن عالمک سرفراز می مفتی زاده السید محمد افندیدر .

حضرت تارینک زمان سلطنت دارند و ۱۱۳۲ سنه سی و اوخرند
فرانسه دولتی نزدین سفارتله کوندربان یکر می سکر چلی
دیمکله معروف محمد افندینک سفارتنامه سسندده محرر
اولدینی اوزره مومی الیه محمد افندی پارس رصدخانه سی
تماشا ایلدیک و تلسکوپ الیه رصدات اجرا ایلدیکی صرده
رصد خانه مذکور مدیری بولسان (ژان - کاسینی)
[J. Cassini] الیه میانلرند علم هیئت و ممالک محروسه
شاهانه مستعمل زنجیرله دار بحث آجلش و بو مناسبتله
راصد (کاسینی) متوفایدری مشهور بیوک (کاسینی) نک
تألیف آتندن اولوب هنوز طبع ایلامش اولان زنجیدن بر
نسخه محرره سی هدیه الملق اوزره محمد افندی به و برمش
اولدینی جنتکان سلطان حمیدخان اول عصرند در سعادته
و ندیک سفارتی نزدیک بولسان راهب (توده رینی)
[Toderini] نک « ادبیات ترکیه » - [De la littérature des turcs]
نامیه ۱۲۰۳ تاریخ هجریسند نشر
ایلس اولدینی برآرد منظور عاجزی اولمش ایدی .

اخیراً فرانسه دن بو صورتله یکر می سکر چلی محمد
افندی واسطه سیله ممالک محروسه شاهانه کرمش
اولان زیج جدیدک او آنه قدر ممالک اسلامیده و از جمله
در سعادته موجود زنجیرله نه کی بر تأثیر حاصل ایلدیک
عاجزانه تحریر، ایلدیک صرده شیخ الاسلام اسبق مرحوم
عاشر افندی کتبخانه سنک خفید افندی قمتده ۱۷۸
نومروسی نختده :

تحفه بیج رصینی ترجمه زیج قسینی

نامیه بر نسخه محرریه تصادف اولمشدرکه بو کتاب
مدخلنده مسطور اولدینی اوزره ، اون ایکنجی قرن
هجریده فرانسه بر حیات بولسان راصد شهر (کاسینی)
[Cassini] نک تألیف ایلدیک زیج کتابک [Tables
astronomiques] صورت مترجمه سندن عارندر . زیج
مذکور جنتکان سلطان مصطفی خان ثالث حضرت تارینک
امر لایله ۱۱۸۴ سنه هجریه سسند قافله زاده اسماعیل
افندی طرفدن زبان فرانسویدن اسان ترکی به نقل ایدمش

متأخرینک عهد قریبده اشبو اجناس مرتبه احکامنه مبنی
اعداد صحاح ایچنده مثلاً اون عددی بر شی [برنجی قوت]
فرض ایدوب مقتضاسنجیه مالی [ایکنجی قوت] اولان یوز
عددی و کمی [اوچنجی قوت] اولان بیک عددی و مال
مالی [دردنجی قوت] اون بیک عددی و سایر مراتب
متصاعده سین اعداد صحاح ایچندن تعیین و تحریر و اسلری
برر جانبارینه مرفوع منه اولقی اوزره ترقیم ایلدکارندن
صکره عدد مرتبه سیله شی مرتبه سی و شیله مال و سایر
مراتب متصاعده متوالیدن هر ایک مرتبه ینلرند اولان
اعداد صحاحک دخی اول اسوس معیندن اولان حصه
لرین رساله مستقله مرده تفصیل و بیان اولدینی وجه
اوزره ثلثه متناسبه قاعده سیله استخراج ایدوب ایکی
عددن اون بیک یا خود یوز بیک عدد قدر جمع اعداد
صحاحک اسوس مستخرج سن مرفوع و درجات و سادسیه
قدر کسور ایله کنندی جدولارینه ترقیم و اول اسوسه
« انساب » تسمیه سیله اختراع ایلدکاری انساب جدولی
دیمکله مشهور جدول اجناس مذکور نک ضرب و تقسیم
و ترفیع و تجذیر و سایر اضلاع بایقه استخراجی بابلرند
اولان جمع خواصی جدول مرقوم جمع اعداد اعتباریله
مشغل اولغله ... »
عبارت سی محرر بولمشدر .

بو حالده کلتبوی مرحومک متأخر سندن غرضی عجبا
اوروپا ریاضیونیدر ؟ یوقسه کندندن اول کان سار
ذواتیدر ؟ واقعا لوغارتمه نک کشفی و یا دها طوغروسی
اختراعی شرفی اسقو چیا بارونلرندن و شاهیر ریاضیونندن
(ژاق - نایبر) و یا (نپیر) عالم اولدینی و مومی الیهک
بوکا دار اولان ایلک اثری ده ۱۶۱۴ سنه میلادی و یا
۱۰۲۳ سنه هجریه سسند موقع انتشاره وضع ایلدیک مثبت
ایسده لوغارتمک او زمانه قدر ممالک محروسه شاهانه
صورت دخولی مجهول بولغنه مبنی بو جهنک تحریرینه
لزام کورلش و بو بایده بوجه آتی معلوماته دسترس
اولمشدر .

شویله که : جنتکان سلطان احمد خان ثالث

و چونکه لوغارتم لفظی یونانی اولوب معنای لغویسی مطلقاً نسبت دیکدر، اما معنای اصطلاحیسی اربعه متنا. سبدن لازم کان کسوردن عبارتدر « دیه بیان مطالعه ایلشدر .

مترجم یوقاریکی افاده سندنده مستبان اوله چی اوزره ترجمه ایلدیکی زیجیه بردن اون سیکه قدردر بالجله اعداد محاکک انسانی [لوغارتمه لری] ایله صفرندن ۴۴ درجه یه قدر قوسلرک دقیقه بدقیقه جیب و ماسلرینک لوغارتمه لری حای بر جدول علاوه ایلشدرکه جدول مذکوردن استخراج اولنان بعض عدد و خطوط مثلثیه لوغارتمه لری بروجه آتی — مقابلرینه بوکونکی کون مستعمل اولان قیتمری بازلدینی حالده — عیناً درج اولشدر :

مترجم زیجیه محرر بولان

۸,۲۴۱۸۵ =	۱°	لع
۹,۶۹۸۹۷ =	۳۰°	لع
۹,۸۵۶۹۳ =	۴۵°	لع
۸,۲۴۱۹۲ =	۱°	لع ماس
۹,۲۶۱۴۴ =	۳۰°	لع ماس
۱۰,۱۵۱۶ =	۴۵°	لع ماس
۰,۳۰۱۰۲۹ =	۲	لع
۰,۶۰۲۰۵۰ =	۴	لع
۰,۶۹۸۹۷۰ =	۵	لع

(قاله) نک جدولنده موجود اولان

۸,۲۴۱۸۵۵۳ =	۱°	لع
۹,۶۹۸۹۷۰۰ =	۳۰°	لع
۹,۸۴۹۴۸۵۰ =	۴۵°	لع
۸,۲۴۱۹۲۱۵ =	۱°	لع ماس
۹,۷۶۱۴۳۹۴ =	۳۰°	لع ماس
۰,۰۰۰۰۰۰ =	۴۵°	لع ماس
۰,۳۰۱۰۳۰۰ =	۲	لع
۰,۶۰۲۰۵۸۹۹ =	۴	لع
۰,۶۹۸۹۸۰۰۰ =	۵	لع

(مابعدی وار) ۰,۶۹۸۹۸۰۰۰

ص . ذ

اولوب مترجم کتاب اسماعیل افندی افاده مرآمده شو صورتله بسط مقال ایشدر :

« راصد مسفور [۱] اشبو زیج جدیدک تعدیلاتی آرمسنه وضع ایلدیکی ابعادی اعشاری اوله رق رقم هندی ایله ادا و اعمالی لوغارتمه جدولیه اجرا ایدوب لکن شهرتیه بناءً زیجیه تحریر ایلدیکی جدول مذکوری و اعمال حسابی اشبو ترجمه یه ضم و الحاق اولندیقندن فضله ... »

کتاب مذکور بر مقدمه و اون درت مطلب و برختمه اوزرینه مرتب اولوب لوغارتمه و اعمال و استعمالندن بحث اولان مقدمه مترجم طرفندن کتابه ضم و الحاق ایلشدر. فی الحقیقه مترجم مقدمه کتابده :

« معلوم اوله که طاشقه افرنج تسهیل اعمال ایچون « لوغارتم » نامیه بر عددن اون بیک عدده رسیده اونجه بر جدول ایجاد و اختراع ایلشدردر که چقن بر عددی عدد آخره ضرب اتمک قصد ایلدکارنده مضروب ایله مضروب فیهک محاذیلرنده اولان لوغارتمه لری جمع ایلوب حاصل اولان عددک جدول مذکورده قوسی حاصل اولور » و بر آژ آشاغیدهده :

« ایدی راصد مسفور اعمالی جد اوایل نسبه [۲] ایله اجرا ایدوب لکن عدیلرنده معروف و مشهور اولمغه زیجیه تحریر ایلدیکی ایلدن بو عبید فقیر [۳] جد اوایل مرقومینی بعدالترجمه صدر زیجیه تحریر و بو محله طریق اعمال و حسابی اجمالاً ایراد اولندی » دیشدر .

مترجم کتاب اولاً « لوغارتم » کلمی ایله « لوغارتم سینوس » و « لوغارتم تانجت » تعبیرلری عینیه استعمال ایلدکدن صورکه مؤخرأ بونلردن لوغارتم سینوسک « نسب جیبیه و لوغارتم تانجتک » نسب ظلیه ایله ولو- غارتم کلمسکده « انساب » ایله ترجمه سی مناسب کورمش

[۱] قسینی [Cassini]

[۲] لوغارتمه جدوللری دیکدر

[۳] صاحب ترجمه اسماعیل افندی